

KUNSTEN AT STJÆLE FOR MILLIARDER

Der stjæles kunst som aldrig før. Organiserede kriminelle bander er begyndt at interessere sig for kunst – skal bl.a. bruge pengene til narkohandel.

Af Ove Bjørn

KUNST har i en samtale med tidl. kriminalinspektør Kjeld Agerskov fra Rigspolitiet søgt at afdække, hvem der stjæler, hvad der stjæles, og hvad der gøres for dels at forhindre tyveri, dels for at genfinde stjalne værker. Og Agerskovs udmelding med erfaring fra mange års virke inden for området er klar: Tyveri af kunstgenstande er ikke et erhverv for skruppelløse kunstsamlere eller internationale bander. Bag næsten alle tyverier står almindelig småkriminelle, der pludselig falder over et kunstværk; de øjner en hurtig gevinst.

Men i takt med at grænserne nu er åbnet, at transport er blevet lettere, og at flere nationer bliver politisk ustabile, ser han en tendens til, at det organiserede tyveri tager til. De to mest truede lande er Frankrig og Italien. Og klassiske værker er i høj kurs.

Derfor har både samlere, museer, de nationale politimyndigheder, Interpol og Unesco under FN stigende fokus på kunstens sikkerhed.

Åbne grænser

Kjeld Agerskov siger uddybende, at godt nok er 99,9% af alle tyverier tilfældige og amatøragtige, men ser vi på værdien af de stjalne kunstgenstande, så er billedet et helt andet; de organiserede røverier kommer ind på en klar førsteplads. Langt de fleste tyverier sker fra private samlere, måske i størrelsesordenen 80%. Kunsts eksperter skønner, at det globale marked for stjålet kunst og stjalne antikviteter er nået op over 500 milliarder kroner, også ansporet af de mange penge der er i narkotika. Skrappere foranstaltninger imod hvidvaskning af sorte penge gør det oplagt at transportere stjålet kunst gennem tolden i stedet for at flytte stjålne penge fra et land til et andet. Efter sammenbruddet af Sovjetunionen stjal organiserede kriminelle bander store mængder af kunstværker i øst for at sælge dem i vest. Nu er disse bander rykket mod vest, herunder randområderne på Balkan. Og der er tegn på, at sydamerikanske narkobander har opereret i Østeuropa. »

Figur 1
Giovanni Bellini
PORTRÆT AF UNG MAND
Ca 1500, Olie på træ
Tilhører Nivaagaards Malerisamling

Figur 2
Ingemanns guldhorn, 1859.
C. Peters, A. N. Dragsteds Solvsmedie
Udsmykket med smaragder, rubiner og brillanter.

» Ikke de skarpeste knive

Vi kender ham fra filmens glamourøse verden. Den elegante playboyagtige kunsttyv som han feks. blev fremstillet af Pierce Brosnan i The Thomas Crown Affair fra 1999, hvor en Monet stjæles for sportens skyld. Filmklassikeren fra 1955 To catch a Thief med Cary Grant som den elegante juvelertyv husker vi alle.

I filmens verden handler det ofte om bestilte tyverier, og disse forekommer også i den virkelige verden, omend de er meget sjældne. De fleste kunsttyverier bliver sat i værk, fordi en småkriminell tilfældigt falder over noget interessant eller for at få fingrene i forsikringspenge. Det sker da også, at et forsikringsselskab efter aftale med den forsikrede og evt. med politiet udlover en dusør, hvis de stjalne genstande kommer retur til ejerne. Det er måske grunden til, at mange stjalne kunstgenstande pludselig dukker op igen uden forklaring og uden at gerningsmændene er opsporet.

Og i filmens verden kulminerer det hele som regel med selve tyveriet. Kun sjældent, som i den danske film Rembrandt fra 2003, fokuseres på tiden efter røveriet. To talentløse tyve bliver af bagmænd hyret til at stjæle et ægte Rembrandt på et dansk museum, og da de er ved at hægte

maleriet ned fra væggen, bliver de opmærksom på et portræt af den italienske renaissancemaler Giovanni Bellini. De stærke farver gør udslaget, så det tager de med uden at vide noget som helst om det, ja faktisk var deres kunstviden så ringe, at de næppe kunne se forskel på op og ned på et klassisk maleri. Både bagmænd og hælere er fundet og dømt, og ikke mindst vigtigt: Malerierne er tilbage på deres plads på Nivågård. (Figur 1)

For nylig blev der fra et museum i Zürich stjålet fire kendte malerier af Cézanne, Degas, van Gogh og Monet til en samlet værdi på ca. 800 mio. Euro. Naturligvis tillokkende alene på grund af værdien, men efter tyveriet er muligheden for videresalg uhyre begrænset. De fire malerier er stærkt efterlyste og vil aldrig kunne vises offentligt.

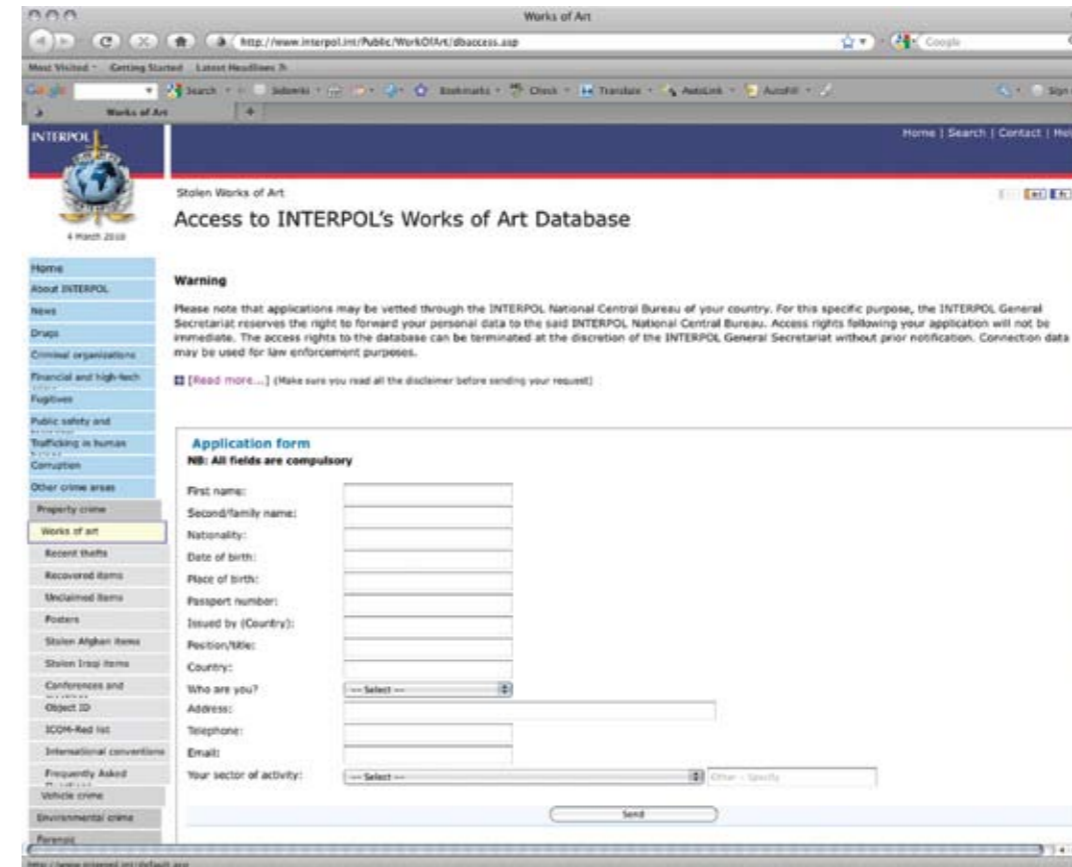
Dette synes mange kunsttyve tilsyneladende at ignorere, måske fordi de ikke er blandt de skarpeste knive i skuffen. De fleste pågribes ganske enkelt på grund af en eller anden dumhed, enten under selve tyveriet eller bagefter i forsøget på at få afsat kunstværkerne. Et kendt eksempel er, da hollænderen Octave Durham i 2004 røg i fængsel for tyveri af to malerier fra Van Gogh Museet i Amsterdam to år tidligere. Han og hans medskyldige brød uden stort besvær ind

på museet og spadserede af sted med malerierne. Men de efterlod blandt andet stiger, reb, tøj og hætter, der i efterforskningen var et eldorado af DNA-spor. De førte politiet direkte til Durham og hans medskyldige, som ikke havde fået afsat billederne, der blev bragt på plads igen.

Den typiske kunsttyv

Med til at kendetegne det typiske kunsttyveri er også, at de fleste kunsttyve ikke har den fjerneste anelse om, hvad de stjæler. Således planlagde en antikvitethandler fra New York-bydelen Queens med nogle medskyldige et tyveri af antikviteter til en skønnet værdi af 100 mio. kroner fra et pakhuis i nabolaget. Han blev snuppet under selve tyveriet. Siden kom det frem, at de fleste af tyvekosterne var ret værdiløse kopier, så selv en i kunstbranchen havde ligeså meget eller lige så lidt forstand på kunst som den lokale hot dog-sælger.

Thomas McShane, pensioneret FBI-agent med kunsttyveri som speciale, viser i sine erindringer ved en lang række eksempler, at langt de fleste kunsttyve ikke tilhører de mest intelligente. Smågangsteren Johnny Rio stjal i 1971 en Rembrandt fra et fransk museum og prøvede i årevis at sælge billedet. Han lagde ud med en pris på 25 mio. kroner, men endte med at ville

Figur 3
Adgang til Interpols database sker via Interpols hjemmeside: Interpol.int. For at få adgang skal man udfylde et ansøgningsskema, og herudfra vurderer Interpol, om der skal gives adgang eller ej.

Find skemaet: Klik på 'Other Crime Areas, Property Crimes Areas'. I teksten 'Works of Art' klik på 'more'. I næste skærm-billed 'See Also' –næst overst til højre – derefter 'Application form'. Se også 'Read more'. Udfyld skemaet og 'send'.

På samme side kan man også se 'Recent Thefts' og andre nyheder.

Copyright Interpol

nøjes med sølle 125.000 kroner. Det eneste han opnåede var, at flere og flere blev klar over, at han havde maleriet - og det førte til sidst til, at han blev pågrebet.

I 2003 blev et saltkar af guld lavet af Benvenuto Cellini i 1543 stjålet i Wien. Karret var vurderet til 300 mio. kroner. Det blev siden sporet til en 50-årig ikke tidligere straffet ekspert i alarmer, der blev afsløret, da han søgte at sælge det enestående kar. Hans egen forklaring var, at han havde taget det efter en pludselig indskydelse og havde haft det liggende under sin seng i to år.

I 2007 stjal to mænd en Picasso-tegning og to malerier af samme fra Diana Widmaier-Picassos hjem i Paris. Malerierne repræsenterede en værdi af 300 mill. kroner. Tyvene blev snuppet på gaden, hvor de kom gående med kunstværkerne i tre paprør.

Ifølge Keld Agerskov dukker ganske mange kunstværker først op, når de efter en årrække søges solgt. Det kan være i forbindelse med en bodeling eller en arvesag, hvor indbo skal realiseres eller værdiansættes. Han nævner som det seneste danske eksempel tyveriet fra Frederiksborg Slot i 1970 af det guldhorn, som salmedigteren B. S. Ingemann fik til sin 70 års fødselsdag. Hornet, der ikke må forveksles med vores nationalkleno-

die Guldhornene fra jernalderen, altså århundreder før vor tidsregning, blev stjålet fra museet og er først dukket op for kort tid siden. Det blev sat til salg på et Hollandsk auktionshus af en tysker, der havde arvet det. Nu er så spørgsmålet, hvornår og hvordan den oprindelige ejer får guldhornet retur. (Figur 2)

Grænseoverskridende samarbejde

AliBabas hule slår ikke til. Louvre i Paris og Modern Museum of Art i New York heller ikke. Verdens flotteste museum er digitalt og hedder Interpol. 187 lande står bag, og flere end 34.000 værker er samlet her, alle med det til fælles at de af ejerne er meldt stjålet eller savnet siden 1947. Formålet med samlingen er ikke at udstille værkerne ud fra museale hensyn, men for at fortælle kommende tyve og hælere, at politiet over den ganske klode arbejder sammen for at finde de efterlyste genstande.

Verdens største museum

Samlingen har åbent døgnet rundt, og det er ganske enkelt at få adgang. Man udfylder en digital formular, der identificerer den søgende, og derudfra afgør myndigheden, om vedkommende

skal have adgang. I givet fald er det bare om at fryde sig over de sjældne genstande, som ikke kan opleves på museer men kun i skjulte rum hos private samlere. Samlingen er kategoriseret i 26 grupper, eksempelvis malerier, musikinstrumenter, keramik og møbler. Og der er genstande fra alle kontinenter lige fra Buthan, Kina, Irak, USA, Brasilien og selvsagt Frankrig og Italien samt Rusland. (Figur 3)

Og hvorfor ikke tro på ideen om den digitale fremfinding, når man kan finde forsvundne billeder ved deres motornummer? Men opgaven her er dog ulig sværere, for kun ganske få kunstværker bærer en entydig identitet udover selve motivet og formen; intet formelt ciffer, intet sikkert navn osv. Det er ganske op til kunstneren eller ejeren at beskrive identiteten, altså værkets proveniens (af det franske verbum provenir = at komme fra), der sædvanligvis fortæller om ejeren, kunstneren, materialet og størrelsen plus eventuelt udtrykket. Det er da også denne tilgang, Interpols kuratorer har valgt, nemlig: Hvordan ville menigmand beskrive værket. Metoden går tilbage til slutningen af verdenskrigen, hvor uhyre sjældne 1800-tals frimærker skulle registreres, efter at de ved krigens slutning var blevet frarøvet en tysk samler efter mordet på ham. »

Figur 4
Antikvariske bøger.

» **6.000 efterlyste malerier**

Interpols samling rummer aktuelt flere end 6.000 efterlyste malerier, herunder mesterværker af Goya, Brueghel, Titian og Turner. Især to lande er hårdt ramt af kunsttyverier, nemlig Frankrig og Italien, men også Rusland er med på top-10. I Italien er der registreret 6.000 stjålne skulpturer og malerier.

Verden over har flere end 1200 personer og institutioner meldt sig som medaktører, og nu informerer Interpol via CD-rom'ere og DVD'ere løbende toldvæsener, auktionshuse, museer, gallerier og antikvariater mfl. om deres samling. Ambitionen er en opdatering hver anden måned, og kun penge sætter en grænse for hyppighed og detaljrigdom –teknikken er til rådighed. Dog sender man løbende en oversigt over særlig værdifulde stjålne værker, senest med en Rembrandt stjålet fra museet i Beograd og en Matisse fra Brasilia. Men også en så usædvanlig genstand som en sten fra Månen, hentet under Appollo missionen i 1972, er efterlyst efter et røveri på Malta.

At indsatsen nytter, viser utallige eksempler, og det mest spektakulære tyveri er måske Leonardo da Vinci's Mona Lisa, der blev stjålet fra Louvre i 1911. Ved en ihærdig efterforskning blev maleriet fundet to år efter, da en italiener

søgte at sælge det i Firenze. Hans motiv var patriotisk, nemlig at et sådant italiensk værk burde retur til Italien.

I august 2004 stjal bevæbnede røvere Edvard Munchs Skriget og Madonna fra Munch Museet i Oslo, men også disse to malerier er vendt tilbage. De blev fundet i august 2006.

Også private firmaer er gået ind på det marked: Find stjålne kunstværker. Selskabet Art Loss Register (ALR) har specialiseret sig i at hjælpe forsikringselskaber og politi med at opklare kunsttyverier, og deres liste rummer så mange som 135.000 forsvundne kunstværker meldt stjålet over de seneste 30 år. ALR holder ikke op med at lede, fordi politiet har indstillet eftersøgningen, og årligt krydstjekker man næsten 300.000 salgskataloger for kunst i hele verden. På den måde dukker mange stjålne værker op, som folk ellers kunne være lokket til at købe i god tro.

Bagdad tømmes

Der er værker, som er ældre, end man forstiller sig, ja nogle daterer sig til 1000 år før vor tidsregning. Mange af dem hidrører fra museer i Bagdad, der under den allierede/amerikanske invasion i 2003 blev ribbet for omkring 15.000 kunstværker af uvurderlig værdi. Et stort antal

Mona Lisa

Mona Lisa har kun været uden for Louvre to gange. Fra september 1939 blev hun, for at undgå tysk røveri, smuglet til Chateau Chambord indtil den 17. juni 1945.

Under et statsbesøg hos De Gaulle i 1962 fik Kennedy ekstraordinært lov til at vise Mona Lisa i USA. Det skete i januar 1963.

er genfundet ved et intensivt samarbejde mellem Unesco og Interpol samt nationale politikredse, men flere tusinde er stadig på illegale hænder. Ikke mindst Interpols netrepræsentation har gjort det svært at omsætte disse værdifulde kunstgenstande, for når kontrollen melder sig, er det så godt som umuligt for samlere og museer at sige: det vidste jeg ikke.

Men der er desværre også eksempler på det modsatte, ikke mindst røveriet fra et museum i Boston i 1990 taler sit tydelige sprog. Her forsvandt en snes helt enestående værker af blandt andre Rembrandt og Manet samt Veermers maleri Koncerten fra ca. 1645, der af kendere anslås til at være det mest værdifulde ikke fundne maleri. Ekspertter anslog værkerne til en samlet værdi af 500 millioner dollars, og muligheden for at de atter kommer frem i dagens lys, er forsvindende. Det samme gælder antagelig de sjældne malerier, som blev røvet fra et museum i Paraguay, hvor røverne havde gravet en 25 meter lang tunnel for ad denne vej at fjerne værker af Picasso, Murillo og Tintoretto samt Courbet.

Hvor disse værdigenstande befinder sig, ved man ikke, men måske i private hjem hos nyrige oligarker i USA, Rusland og Kina, der ikke nærer de store betænkeligheder ved at erhverve sig kunst, uanset deres status. Og det anslås, at

i lyset af de senere års gode konjunkturer har handelen på dette kriminelle marked formentlig passeret 5 milliarder dollars; kun overgået af handelen med våben og narkotika.

Unesco

Kjeld Agerskov er overbevist om, at der kun er en vej frem, hvis man vil bevare kunstkattene for offentligheden, nemlig en bedre og mere detaljeret registrering af verdens kulturarv. Han ser det som en landvinding, at så mange som næsten 100 af verdens lande har tilsluttet sig Unesco's internationale konvention fra 1970. En ratifikation betyder, at man som stat aktivt vil forhindre ulovlig import, eksport og ejerskifte af kulturel ejendom. Da Japan i efteråret 2009 kom med, sagde Unesco's generaldirektør, at 'ratifikationen i lande som Storbritannien, Japan og Schweiz er fundamental på grund af deres ledende rolle på verdens kunstmarked'.

Unesco-konventionen er ikke i sig selv en garanti for at bringe de stjålne kunstværker tilbage til de rette personer og institutioner. Konventionen forpligter kun de offentlige myndigheder til at forhindre den ulovlige handel med stjålet kunst, men den omfatter ikke privatpersoner. Videre siger Agerskov med en vis resignation, at 'lovgivningen i flere lande, også Danmark, betyder at en sag bliver forældet efter blot 10 år. Undgår tyven at blive pågrebet i den periode, kan han efterpå gå frit omkring. Men uanset hvornår tyvekosterne findes, skal de tilbage til rette ejermand –her er ingen forældelsesfrist.'

I Schweiz og Quebec kan dog selv stjålne kunstværker blive til køberens lovformelige ejendom, hvis den pågældende har købt i god tro, og værket er i privatpersonens besiddelse i blot 10 år.

Krigsbytte

En særlig kreds bruger Interpols omfattende arkiv til at efterspore de mange kunstværker, som under verdenskrigen forsvandt fra især jødiske familier. Et så stort antal som 650.000 værker er formelt meldt efterlyst. Men trafikken går også den anden vej, idet samlere via dette digitale museum eller supermarked kan spore værker, som de uanset pris og risiko ønsker at erhverve sig.

Kjeld Agerskov nævner, at kunstværker, som fjernes i forbindelse med krigshandlinger og plyndringer, er omfattet af en særlig konvention fra Unesco. Danmark har ratificeret konventionen og er dermed forpligtet til aktivt og retsligt at bistå det land, hvorfra kunstgenstanden er fjernet. Men det er sjældent en let sag at få sådanne skatte udleveret, for ikke blot har vi at gøre med nationale følelser, men også med ganske komplicerede juridiske forhold. Der er typisk tale om nationale klenodier, som oprindelseslandet søger at få igen. Eksempler er Grækenland, som ønsker Rosetta stenen og friser fra Parthenon retur fra

British Museum og en række skulpturer retur fra Ny Carlsberg Glyptoteket. Men også lande i Syd- og Mellemamerika, Georgien og Jugoslavien er aktive for at få kunstværker retur, som forsvandt i forbindelse med ufred og ustabile politiske forhold.

Danske tyverier

Danmark går ikke ram forbi. Et utal af sager om kunsttyveri vidner om manglende sikkerhed, tilfældet der råder og planlagt tyveri. Kendetegende for de bestjålne er, hvad enten det er her i landet eller andre steder, at de nødtigt står frem, endsige udtaler sig. Derfor får offentligheden først kendskab til tyveriet, når genstanden søges solgt på det officielle marked. Alligevel sker det, at pressen får viden om også de mere spektakulære sager, og en række af disse sager har Kjeld Agerskov selv arbejdet med, og alle er de forskellige. Særlig interessant er måske, at tyve har kunnet gennemføre deres forehavender på

vene brød et vindue op, smadrede monterne, pakkede hornene ned i en sæk, og ganske uberørt af tyverialarmens høje hyl stak de af med kosterne i en sæk. Nationen var rystet, museerne forfærdede, og grænserne blev bevogtet. Men heldigvis var tyvene amatører, så de blev indenfor en uge fundet af politiet; det gjorde tyvekosterne også.

Statens Museum for Kunst havde i 2004 en jubilæumsudstilling for Georg Jensens sølvsmedie, og her blev der efter en tilsyneladende nøje plan stjålet et meget kostbart sølvfad. Og i farten tog tyven nogle sølvskeer med. Modsat fadet var skeerne ikke af nogen særlig høj værdi, så antagelig var der tale om en pludselig indskydelse og tanken om en hurtig gevinst ved omsmelting. Hverken tyv eller sølv er fundet.

Midt i 1970'erne opdagede Det Kongelige bibliotek, at man havde været udsat for et systematisk og velplanlagt tyveri over mange år, idet tusindvis af værdifulde og uerstattelige bogvær-

“ Det er en meget kedelig oplevelse, når værdifuld kunst stjæles fra ens museum. Man lever dag ud og dag ind med malerierne, og man knytter sig til dem som til sin familie. ”

Direktør for Stiftung Emile Bührle i Schweiz Lukas Gloor.

trods af, hvad man inden da opfattede som en tilstrækkelig sikring.

Ingen sikkerhed

I efteråret 2009 rejste Københavns Politi tiltale mod en læge for at have bestilt et tyveri af malerier af Carl-Henning Pedersen til en værdi på to millioner kroner. Den tiltalte var selv i besiddelse af to af de stjålne værker, da politiet anholdt ham. Tyverierne af malerierne skete fra en villa på Frederiksberg og et indbrud i en lejlighed i centrum af København.

I marts 2008 blev der fra slottet Voergård i Nordjylland stjålet to malerier, nemlig Den gale af Goya og Maria af Medici af Paul Rubens. Tyvene er fundet og dømt, men der er intet spor af værkerne, som formentlig befinder sig uden for landets grænser. Hvis der er tale om originaler, så hører værkerne til mastodonterne i billedkunsten.

Danmarks nationalklenodie Guldhornene blev i 2007 stjålet fra en udstilling i Jelling. Ty-

ker var forsvundet. En stor indsats fra Interpol, den internationale antikvarforening og biblioteket selv førte ikke til noget resultat, så sagen blev henlagt i 1985. Først da tyvens arvinger i 2003 søgte at sælge i London, blev tyveriet opdaget. Halvdelen af de mistede værker blev fundet hos familien. (Figur 4)

Agerskov slutter sin korte beretning om særlig interessante kunsttyverier i Danmark med en sag, som ligger ham særlig på hjertet. Det er tyveriet fra H. C. Andersens museum i Odense, hvor kunsttyve en nat i juli 1992 fjernede uvurderlige klenodier som en række originalmanuskripter til blandt andet Den lille havfrue, Kejserens nye klæder, Elverhøj, Det døende barn samt en billedbog med papirudklip dedikeret til Jenny Lind. Selv om der blev sat mange kræfter ind på at finde værkerne, blandt ved en betydelig dusør fra Victor Borge, er det endnu ikke lykkedes. ■